

Д. М. Загорська,
к. е. н., ст. викладач кафедри “Фінанси і кредит”,
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Обґрунтовано вибір окремих показників розвитку страхового ринку. Проведено аналіз розвитку вітчизняного страхового ринку, на основі визначення динаміки обраних показників. Розкрито вразливість розвитку страхового ринку від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування вітчизняної економіки.

Justified the choice of individual indicators development of the insurance market. Hold the analysis of the development of the domestic insurance market, based on the definition of the dynamics of selected indicators. Revealed the vulnerability of the insurance market of factors of external and internal environment of the functioning of the national economy.

Ключові слова: страхування, фактори, страховий ринок, валові страхові премії, валові страхові виплати, рівень валових страхових виплат.

Key words: insurance, factors, insurance market, gross premiums, gross insurance premiums, the level of gross insurance premiums.

ВСТУП

Страхування є невід’ємною складовою розвитку ринкових взаємовідносин. Загалом під страхуванням розуміють особливий вид економічної діяльності, який здійснюється шляхом акумуляції страхових внесків, створення страхових резервів і здійснення страхових виплат при настанні шкоди застрахованим майновим інтересам [2]. Тож питання страхування у сучасній відкритій ринковій економіці з її непередбаченими впливами з боку різних чинників впливу набувають особливого значення. Відтак розгляд різних питань узагальнення щодо здійснення та розвитку страхування набуває актуальності як у практичному, так й теоретичному аспектах. Це у підсумку й визначає важливість обраного напрямку дослідження.

АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ГОЛОВНОЇ МЕТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як свідчить аналіз літературних джерел за обраним напрямом дослідження, вирішення окремих питань вітчизняного страхового ринку знаходить своє відображення у достатній кількості робіт, де ключовим є, насамперед, розгляд теоретичних засад розвитку страхування [3; 5; 6; 8].

Проте не менш важливим є й статистичний аналіз розвитку страхового ринку, який допомагає розкрити сутність теоретичного розуміння тих процесів, які відбуваються у досліджуваному сегменті економіки. Тож значна питома вага у працях науковців відводиться й аналізу розвитку вітчизняного страхового ринку [7; 9; 10]. Однак, незважаючи на це, поява оновлених статистичних даних обумовлює необхідність вивчати нові тенденції, що притаманні динамічним процесам економічного розвитку, що цілком відноситься й до дослідження динаміки функціонування та розвитку вітчизняного страхового ринку.

Тож як головну мету даної роботи доцільно обрати розгляд тенденцій розвитку вітчизняного страхового ринку, де в якості окремих завдань такої мети варто визначити: обґрунтування інтервалу, за яким слід провести аналіз у межах обраного дослідження, та обґрунтування показників, за якими варто дослідити розвиток вітчизняного страхового ринку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до окреслених завдань за обраним напрямом дослідження звернімо, насамперед, увагу на інтервал, за яким слід провести аналіз розвит-

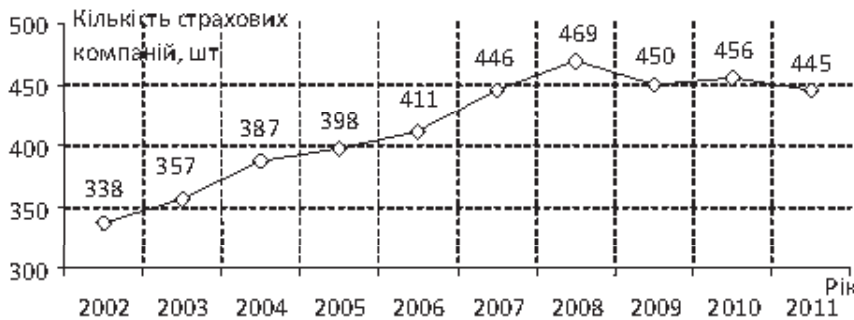

Рис. 1. Кількість страхових компаній, які здійснювали свою діяльність в Україні

Джерело: побудовано за даними сайту www.dfp.gov.ua

ку вітчизняного ринку. В якості такого інтервалу доцільним буде обрати проміжок часу з 2002 року по 2011 рік у річному обчисленні відповідних показників, що розкривають сутнісне розуміння страхування та розвиток відповідного ринку. Розгляд такого періоду часу визначається як доступністю відповідних статистичних даних, так й тим, що такий період охоплює різні періоди економічного розвитку України. Поряд з цим, врахування річних показників функціонування вітчизняного страхового ринку дозволяє уникнути розгляду впливу хвилювих значень параметрів оцінки його розвитку, що притаманно при визначенні даних за окремими кварталами року та що є взаємозалежним із необхідністю дослідження статистичних даних за іншими сегментами вітчизняної економіки, які і визначають такі хвилюподібні тенденції. Зауваження про таку хвилюподібну динаміку окремих економічних показників можна знайти у дослідженнях інших науковців [1; 4].

Що стосується обрання показників для проведення аналізу розвитку вітчизняного страхового ринку, то в якості таких показників варто вказати:

- кількість страхових компаній, які здійснюють страхову діяльність;
- обсяг валових страхових премій, що визначає загальний обсяг залучених ресурсів від клієнтів страхових компаній для забезпечення їх страхового захисту;
- обсяг валових страхових виплат, що визначає сумарний обсяг покриття страхових випадків;
- рівень валових виплат, який розкриває потік коштів, спрямованих на покриття страхових випадків від загального обсягу залучених ресурсів для забезпечення страхового захисту.

Тобто в цілому визначені вище показники та їх динаміка дозволяють дослідити розмір та ємність вітчизняного страхового ринку, визначити ефективність його розвитку та відповідного управління страховою діяльністю, що і визначає у підсумку основні тенденції розвитку такого ринку. При цьому, як відмічають різні автори, саме обсяг валових витрат та валових премій характеризує загальну динаміку розвитку страхового

Рис. 2. Обсяг валових страхових премій на вітчизняному страховому ринку за підсумками 2002—2011 років

Джерело: побудовано за даними сайту www.dfp.gov.ua

ринку [2; 7].

Отже, відповідно до обраних вище показників, які розкривають динаміку розвитку вітчизняного страхового ринку проаналізуємо кількість страхових компаній, які здійснюють страхову діяльність в Україні.

На рис. 1 відображено загальну кількість страхових компаній, які здійснювали свою діяльність в Україні на кінець звітного періоду.

Як видно з даних рис. 1, загалом динаміка кількості страхових компаній, які здійснювали свою діяльність в Україні, є зростаючою. За підсумками досліджуваного періоду, кількість страхових компаній, які здійснювали свою діяльність в Україні, збільшилися приблизно на 30% (власні розрахунки за даними рис. 1). Проте, у період з 2002 року по 2008 рік таке збільшення було більшим — приблизно на рівні 40%. Разом з цим, як видно з даних рис. 1, щорічно впродовж 2002—2008 років кількість страхових компаній постійно збільшувалась. Натомість, після означеного періоду (2008—2011 роки) такої загальної динаміки не спостерігалось.

Таким чином, варто констатувати, що на кількість страхових компаній, які здійснювали свою діяльність в Україні, істотно вплинула остання світова фінансова криза, бо саме за підсумками 2009 відбулося скорочення кількості страхових компаній, яке дорівнювало 4% (власні розрахунки). Відтак можна припустити, що негативні наслідки останньої світової кризи мали своє відбиття й на інших показниках розвитку страхового ринку в Україні.

На рис. 2 відображено динаміку обсягу валових страхових премій, які були залучені на вітчизняному страховому ринку за підсумками 2002—2011 років.

Як видно з даних рис. 2, динаміка обсягів валових страхових премій є загалом нерівномірною. Так, за підсумками 2002—2005 років спостерігається зростання валових страхових виплат. Надалі (за підсумками 2005 року) йде спад у динаміці досліджуваного показника, який протягом наступних трьох років (2006—2008 роки) суттєво зростає. Однак за підсумками 2009—2011 років незважаючи на хвилюподібну динаміку обсягів валових страхових премій, загалом спостерігається тенденція до зниження такого показника розвитку вітчизняного страхового ринку. Хоча поряд з цим, варто відмітити, що за підсумками 2002—2011 років загалом обсяг валових страхових премій на вітчизняному страховому ринку зріс майже у чотири рази, де пікове значення досліджуваного показника припадає на кінець 2008 року. Відтак можна стверджувати, що загальна динаміка обсягів валових страхових премій певною мірою визначається, насамперед, розвитком економічних відносин в Україні, які зазвичай знаходяться під впливом зовнішніх чинників розвитку й світової економіки. Основою такого твердження є, перш за все, подана на рис. 2 динаміка відміченого показника розвитку вітчизняного страхового ринку, де коливання обсягів валових страхових премій відбуваються на всьому досліджуваному інтервалі. Тобто, такий показник, як валові страхові премії відображає не лише стан розвитку страхового ринку, а й умови, можливості різних суб'єктів страхування щодо забезпечення себе страховим захистом у повному обсязі, що і впливає на значення страхових премій.

Проте дещо іншою є ситуація із таким показником, як валові страхові виплати, який, перш за все, відображає здатність

страховиків виконувати узяті на себе зобов'язання.

Так, на рис. 3 відображено динаміку обсягу валових страхових виплат, які були здійснені на вітчизняному страховому ринку за підсумками 2002—2011 років.

Як видно з даних рис. 3, за підсумками 2002—2008 років динаміка обсягів валових страхових виплат на вітчизняному страховому ринку є зростаючою. При цьому таке зростання є досить стрімким, бо за підсумками визначеного періоду часу обсяг валових страхових виплат збільшився у 13 разів. Тож можна говорити про те, що у період із 2002—2008 роки страхові компанії виконували узяті на себе зобов'язання. Однак після 2008 року обсяг валових страхових виплат на вітчизняному страховому ринку постійно зменшується. Так, за підсумками 2009—2011 років обсяг валових страхових виплат зменшився майже у два рази, що є свідченням наявності проблем у розвитку вітчизняного страхового ринку, які виникли внаслідок впливу негативних чинників загальної світової кризи. Тобто проблематика розвитку вітчизняного страхового ринку знаходиться у фінансовій площині, що і не дозволяє здійснювати узяті на себе страховими компаніями зобов'язань перед своїми клієнтами.

Наявність проблематики розвитку вітчизняного страхового ринку прослідковується й на прикладі такого показника, як рівень валових страхових виплат. Так, на рис. 4 відображено динаміку рівня валових страхових виплат за підсумками 2002—2011 років.

Як видно з даних рис. 4, протягом 2002—2004 років рівень валових страхових виплат має динаміку спаду. Надалі за підсумками 2005—2009 років спостерігається зростання досліджуваного показника розвитку вітчизняного страхового ринку, яке знов-таки змінюється на тенденцію до його зниження за підсумками 2010—2011 років. Якщо порівняти дані рис. 4 з даними рис. 2 та рис. 3, то можна відмітити співпадіння тенденцій у досліджуваних показниках. При цьому значною мірою тенденції рівня валових страхових виплат визначаються тенденціями обсягів валових страхових премій. Тож варто підкреслити, що розвиток вітчизняного страхового ринку визначається як впливом загальноекономічних факторів розвитку країни в цілому, так й факторами впливу з боку чинників зовнішнього середовища, де варто відмітити вплив останньої світової фінансової кризи, яка поступово набирає обертів другої хвилі.

ВИСНОВКИ

Отже, в роботі проведено аналіз сучасного стану розвитку вітчизняного страхового ринку на основі дослідження його ключових показників. Перш за все, проведений аналіз показав вразливість розвитку страхового ринку від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування вітчизняної економіки в цілому. Проте знання таких факторів дозволяє розробляти стратегії розвитку вітчизняного страхового ринку, важелі його необхідної підтримки. Тож як напрямок подальших досліджень варто вказати на доцільність проведення аналізу щодо розвитку окремих сегментів вітчизняного страхового ринку та визначення оцінок впливу на такі сегменти ринку з боку різних факторів.

Література:

Рис. 3. Обсяг валових страхових виплат на вітчизняному страховому ринку за підсумками 2002—2011 років

Джерело: побудовано за даними сайту www.dfp.gov.ua

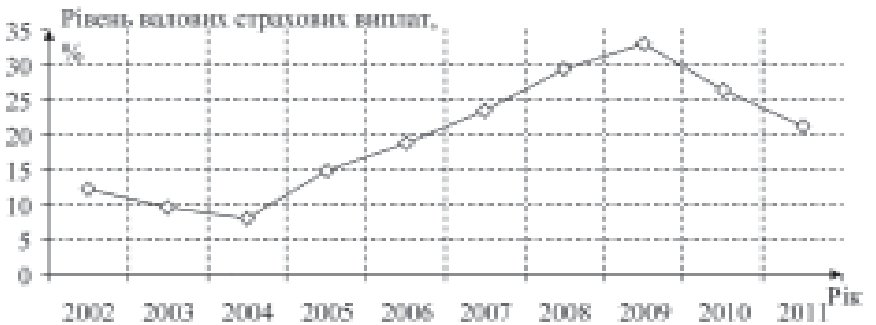

Рис. 4. Рівень валових страхових виплат на вітчизняному страховому ринку

Джерело: побудовано за даними сайту www.dfp.gov.ua

1. Азаренкова Г.М. Менеджмент фінансових потоків економічних агентів: монографія / Г.М. Азаренкова. — К.: УБС НБУ, 2009. — 335 с.
2. Александрова М.М. Страхування: навчально-методичний посібник / М.М. Александрова. — К.: ЦУА, 2002. — 208 с.
3. Васильєва К.Ю. Роль страхування у забезпеченні економічних ризиків підприємництва / К.Ю. Васильєва // Економіка та держава. — 2012. — № 4. — С. 64—66.
4. Васюренко О.В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту: монографія / О.В. Васюренко, В.Ю. Подчесова. — К.: УБС НБУ, 2010. — 191 с.
5. Волосович С.В. Інституційне забезпечення іпотечного страхування / С.В. Волосович // Вісн. Хмельницьк. нац. ун-ту. Сер.: Економіка. — 2012. — № 1. — С. 133—136.
6. Кашкарьова О.В. Історико-правовий аналіз страхування як ланки фінансової системи / О.В. Кашкарьова // Право і безпека. — 2011. — № 5. — С. 16—20.
7. Козоріз Г. Проблеми і перспективи розвитку страхування в Україні у ХХІ столітті / Г. Козоріз // Вісн. Терноп. нац. екон. ун-ту. — 2011. — Вип. 5—2. — С. 377—383.
8. Максимчук М. Тенденції розвитку та новації класичного страхування / М. Максимчук // Фінансовий ринок України. — 2012. — № 3. — С. 18—19.
9. Нестеров Д. Ю. Тенденції розвитку фінансових механізмів у сфері пенсійного страхування / Д.Ю. Нестеров // Економіка та держава. — 2011. — № 9. — С. 37—41.
10. Смоленюк Р.П. Перспективи розвитку страхування життя як соціально значимого виду страхування / Р.П. Смоленюк, С.В. Захарчук // Наука й економіка. — 2011. — Вип. 2. — С. 43—47.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2012 р.